

Transparantie vraagt om beroepsorganisatie van uitsluitend auditors

Het gebrek aan onderscheid tussen controlerende en andere accountants schaadt de duidelijkheid voor het maatschappelijk verkeer. Versterking van de pluriformiteit van het NIVRA is dan ook een slecht idee, vindt Hans Blokdijk.

HANS BLOKDIJK*

De Wet toezicht accountantsorganisaties is voor het accountantsberoep een stap in de goede richting. Maar wie zijn tijdshorizon wat verder legt, kan moeilijk voldaan zijn. Het 'accountantsberoep' bestaat nog steeds uit twee wezenlijk verschillende beroepen:

- de *accountants*, de samenstellers van financiële verantwoordingen die primair werken voor hun opdrachtgevers; en
- de *auditors*, die primair werken voor de gebruikers van die financiële verantwoordingen.

Die twee functies zijn gericht op twee groepen met mogelijk tegenstrijdige belangen: het 'accountantsberoep' is dan ook helemaal niet homogeen. De functies vereisen een sterk verschillende **geestesgesteldheid**. Die van de 'auditors' moet in elk geval geloofwaardig zijn bij de gebruikers van accountantsverklaringen.

Nu zijn de 'auditors' voortgekomen uit de 'accountants', en die historie torsen wij nog

steeds mee, ook in de beroepsorganisaties. Maar in het maatschappelijk verkeer wordt in toenemende mate **transparantie** geëist. Ik meen dan ook dat wij auditors voortaan auditors moeten noemen, en geen accountants. In de Angelsaksische landen is dat al zo: als je je daar als accountant bekendmaakt, denkt men dat je een administrateur bent. Kijk ook maar in de International Standards on Auditing, die wij in de RAC-bundel zo keurig vertaald hebben: **controle**rend accountants worden daarin stevast aangeduid als auditors. Nu weet ik wel dat auditor een vreemd woord is, maar dat is accountant ook, zij het dat het wat langer ingeburgerd is.

Het rapport-Berenschot signaleerde het gebrek aan maatschappelijke herkenbaarheid ook. Maar in dit opzicht is de evaluatie van de accountantswetgeving **mis**lukt! Elke poging om auditors een afwijkende, maatschappelijke herkenbaarheid te geven, is de kop ingedrukt.

Dit is het gevolg van het feit dat vrijwel uitsluitend is geluisterd naar de lobbies van de gecontroleerden, de ondernemingen, en hun accountants, verenigd in heilloze allianties: het Koninklijk NIVRA is lid van VNO-NCW, en de NOvAA van MKB-Nederland.

Dit begon al met het onderzoek van Berenschot. Dit bureau heeft de *gecontroleerden* gevraagd naar hun tevredenheid met hun accountants. Die tevredenheid was nu juist **niet** in het maatschappelijk belang: het onderzoek had zich moeten richten op de tevredenheid van de *gebruikers* van accountantsverklaringen. Ook al is dit een zeer diverse groep, die bovendien ten dele anoniem is, daartoe bestonden wel degelijk praktische mogelijkheden. Zo had men kunnen informeren bij subsidiegevers zoals ministeries, bij de Belastingdienst, bij bankiers en bij de Vereniging van Effectenbezitters. Op deze foutieve insteek is al gewezen door het voormalig Kamerlid Hindriks.

Maar de fout werd doorgetrokken. Op de hoorzitting van 31 januari 2002 van de vaste Kamercommissie waren de gebruikers van accountantsverklaringen in het geheel niet vertegenwoordigd. Het belang van deze groep is slechts naar voren gebracht door enkele privé-personen, die uiteraard alleen voor zichzelf konden spreken. En bij

Hoezo sfeerovergang?

Volgens Martin Scharenborg ('de Accountant', december 2004) zijn accountants sneller dan ze denken bezig met een persoons- in plaats van een procesonderzoek. Volgens Paul Stoele is hier sprake van een schijnprobleem.

PAUL STOELE*

In het artikel 'Riskante sfeerovergang?' in 'de Accountant' van december 2004, betoogt jurist Martin Scharenborg dat er tijdens een accountantsonderzoek vaak sprake is van een 'sfeerovergang', omdat vanwege bepaalde constatering niet langer het proces het object van onderzoek is maar de persoon. Het is natuurlijk altijd interessant om zelf problemen te scheppen

en daarvoor vervolgens een oplossing te bedenken. Mijns inziens voert Scharenborg hier een schijnprobleem ten tonele en zal er dan ook zelden een basis zijn voor het voeren van een succesvolle schadevergoedingsprocedure. Wat is namelijk het geval? Afgezien van accountants die *acts of God* onderzoeken (quod non) beoordelen accountants bij hun onderzoek (eigenlijk

van welke aard ook) altijd *acts of men*. Immers, of het nu gaat om de aankoop van een postzegel van 39 eurocent, de acquisitie van een onderneming voor 2,2 miljard euro, de inrichting van de AO/IC, of het aangaan van financieringsarrangementen waarbij al dan niet gebruikgemaakt wordt van riskante instrumenten, er is altijd sprake van de beslissing (en dus verantwoording) van één persoon, of soms van enkele personen. Een jaarrekening bijvoorbeeld, is toch de weergave van gevoerd beheer en genomen beslissingen door binnen de organisatie werkzame personen? Ergo, er is feitelijk óf nimmer, óf altijd sprake van de door Scharenborg aangeduide sfeerovergang. Afhankelijk van de ter zake

de volgende hoorzitting, op 9 september 2004, was het weer precies hetzelfde! Waar was 'het maatschappelijk verkeer'? Hierdoor zijn vrijwel uitsluitend de belangen van de gecontroleerden en van hun accountants behartigd. De belangen van de (deels naamloze) gebruikers zijn buiten beeld gehouden. Dit geldt niet voor de ministeries van Economische Zaken en van Financiën. In hun eerdere uitingen hebben zij wel degelijk getracht het algemeen belang een passende plaats te geven. Dat belang, van sterk gespreide belanghebbenden, behoort de **volks**vertegenwoordiging primair in het vaandel te hebben, maar het tegendeel is helaas gebleken. De titel 'accountant' moest beschermd blijven, maar de 'auditors' mochten vooral niet herkenbaar zijn!

Het tegenhouden van transparantie komt voort uit statusjacht. Niet alleen van individuen, maar ook van organisaties. Dat is iets van de voorbije eeuw. Het speelt al vanaf de oprichting van het NIVRA, toen iedereen met een bepaald accountantsdiploma de controlebevoegdheid en daarmee de status kreeg, nodig of niet nodig. Het is de corruptie van het poldermodel: de instellingen

behartigen primair hun eigen belang. Daarop zit de maatschappij in de 21e eeuw niet te wachten! Het beroep verkeert nog altijd in zijn duistere Middeleeuwen: zelfs de 'aflatenhandel' heeft zich voorgedaan, getuige menige ongerechtvaardigde accountantsverklaring.

Transparantie vraagt om een beroepsorganisatie van *uitsluitend* 'auditors'. Het NIVRA is nu in wezen een vereniging van afgestudeerden die lid blijven om hun opleidingstitel te kunnen blijven voeren. Dit gerechtvaardigd verlangen kan echter ook gediend worden met geheel andere oplossingen: daarvoor is bovendien geen publiekrechtelijke organisatie nodig. Dat verlangen is bovendien van een beduidend lagere orde dan het maatschappelijk belang van transparantie. 'Auditors' moeten hun eigen regels kunnen maken zonder invloed van een meerderheid van titeldragers die geen 'auditor' zijn. De 'auditors' moeten zich ontworstelen aan de knellende omhelzing van de 'accountants'.

Het NIVRA koestert echter zijn pluriformiteit. Maar op de gebieden die NIVRA-leden bestrijken zijn reeds andere verenigingen ontstaan, zoals de VRC, de NOREA en de

VRO. Deze hebben veel leden die ook lid van het NIVRA zijn, maar tellen daarnaast ook vele andere leden. Bij die verenigingen meen ik al enige onvrede te bespeuren over de dominerende rol die het NIVRA zich op hun vakgebieden aanmeet, terwijl hun in wezen die leidende rol zelf toekomt.

Een **voorlopige** oplossing zou zijn de verdeling van het NIVRA in 'kamers' voor verschillende beroepen die door NIVRA-leden worden uitgeoefend, waaronder dat van 'accountant' in de echte betekenis van het woord. Deze gedachte kwam reeds voor in een beleidsnota van enkele jaren geleden, maar er is sindsdien niets meer van vernomen. Wellicht is het zinvol dit idee in heroverweging te nemen.

Het **einddoel** moet echter blijven: een beroepsvereniging van uitsluitend echte 'auditors'. Weliswaar daagt de Renaissance, maar de Reformatie moet nog komen!

Noot

* Hans Blokdijk is emeritus hoogleraar accountancy aan de Vrije Universiteit, hoogleraar accountancy aan NIVRA-Nyenrode en zelfstandig gevestigd adviseur.

'De auditors moeten zich ontworstelen aan de knellende omhelzing van de accountants.'

gemaakte keuze zou de Gedragsrichtlijn persoonsgericht accountantsonderzoek dus ofwel altijd, ofwel nooit van toepassing zijn. Het laatste verdient mijns inziens de voorkeur. Dit met alleen de nuancering, dat de Gedragsrichtlijn persoonsgericht accountantsonderzoek moet worden toegepast bij een noodzakelijk gebleken en daarom ingesteld specifiek onderzoek naar het gedrag van een bepaald persoon of bepaalde personen, waarbij 'bepaald' letterlijk dient te worden genomen, dus alleen wanneer het om specifieke, bij name genoemde

de personen gaat. Ik onderschrijf dan ook hetgeen in de reactie van het NIVRA is gesteld: dat het in artikel 11 GBR-1994 bepaalde betreffende de zorg voor deugdelijk gefundeerde uitspraken het primaat heeft, en dat de Gedragsrichtlijn persoonsgericht accountantsonderzoek alleen bij uitzondering om de hoek komt kijken.

Noot

*Paul Stoele is management consultant voor de accountancybranche te Rotterdam.

Reacties en bijdragen

De rubriek *Opinie* is een podium voor discussie. Wilt u reageren op een artikel in 'de Accountant' of zelf een kwestie aan de orde stellen die van belang is voor het beroep? E-mail naar: deaccountant@NIVRA.nl. Maximumlengte achthonderd woorden.

'Er zal zelden een basis zijn voor het voeren van een succesvolle schadevergoedingsprocedure.'

Engelse controlerichtlijnen 'leidend': een onwijs besluit

Vanaf 1 januari 2005 zijn de Engelse IFAC-controlerichtlijnen *leading*. Gezien de Angelsaksische achtergrond daarvan is dit volgens Jan Achten een onwijs besluit.

JAN ACHTEN*

Op 11 oktober 2004 maakte het NIVRA bekend dat vanaf 1 januari 2005 de Engelse tekst van de richtlijnen voor de accountantscontrole leidend zullen zijn.

Dat zijn de richtlijnen van de IFAC (International Federation of Accountants), mogelijk aangevuld met vertaling in het Engels van specifiek Nederlandse richtlijnen. De mededeling laat zich daar niet over uit, noch over of de NOvAA het NIVRA-standpunt volgt.

Toegegeven, het Engels van de IFAC leest beter dan de Nederlandse vertaling. Deze vertaalt bijvoorbeeld schijnbaar universeel 'management' consequent in 'leiding van de huishouding'. Schijnbaar, want uit de tekst blijkt duidelijk dat het om ondernemingen gaat (voor specifieke overheidsaspecten worden afzonderlijke paragrafen opgenomen), helemaal als je even later de aandeelhoudersvergadering ziet verschijnen.

Voordat we aan de nadelen beginnen, eerst de overweging: waarom internationaal gevolgd standaarden? De voordelen lijken groot: er is geen twijfel over negatieve

ve Nederlandse afwijkingen en accountants kunnen met internationale standaarden beter grensoverschrijdend werken. Het probleem is echter dat de IFAC-standaarden vooral in naam internationaal zijn. In feite gaan ze echter uit van een Angelsaksisch referentiekader. Daar is door het NIVRA niet adequaat op gereageerd.

Een voorbeeld: in RAC 550 Verbonden partijen zegt de Engelse tekst (paragraaf 7.c) dat de accountant *'should inquire as to the affiliation of directors and officers with other entities'*. Het NIVRA: 'informer van de leiding of het leidinggevend personeel van de huishouding deel uitmaakt van belangrijke organen van andere huishoudingen'. Het Angelsaksische referentiekader is een unitaire bestuursstructuur (one-tier board), zonder commissarissen. Dus hoeft de accountant van het NIVRA blijkbaar niet na te gaan of commissarissen verbonden zijn met andere ondernemingen?

In RAC 570, paragraaf 28 staat de procedure: *Reading minutes of the meetings of shareholders, the board of directors and important committees for reference to*

financing difficulties. In de vertaling is het geen 'comité' geworden maar 'orgaan'. De raad van commissarissen wordt niet bij name genoemd, maar is overigens het enige overige afzonderlijke orgaan. RAC 505 Externe bevestigingen heeft als referentiekader het Angelsaksische betalingssysteem met cheques, dat een effectief controlemiddel als afloopcontrole onmogelijk maakt. Geen woord in de Nederlandse vertaling over dit effectieve controlemiddel in het girale Nederlandse betalingsverkeer.

Wijsheid zou zijn om te zien wat de reële internationale beginselen van accountantscontrole zijn, te beoordelen of het Angelsaksische referentiekader aanpassing behoeft (uiteraard zonder verlaging van het niveau) en vanuit deze beoordeling de Nederlandse teksten te schrijven, zonodig met Engelstalige uitleg (het hoeft geen rechtstreekse vertaling te zijn) van de Nederlandse aanpassingen. De uitleg dient met name duidelijk te maken dat de Nederlandse aanpassing is bedoeld om het niveau van de standaarden te waarborgen. De keuze voor het 'leidend zijn' van de Engelstalige teksten is dan ook een onwijs besluit. Als we het zo graag in het Engels willen zeggen: **blame you!**

Noot

* Jan Achten is werkzaam bij BDO. Deze opinie is geschreven op persoonlijke titel.

Invoering IFRS: gevoelige koers en koersgevoelig

De verplichte toepassing van de International Financial Reporting Standards (IFRS) kan leiden tot het vrijkomen van koersgevoelige informatie. Deze moet direct en met de nodige zorgvuldigheid naar buiten worden gebracht. Dit is van groot belang om de invoering van de nieuwe regels soepel te laten verlopen.

RUUD VERGOOSSEN*

Op grond van Europese wetgeving moeten beursgenoteerde ondernemingen met ingang van 2005 IFRS toepassen bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening. Dit kan de gepresenteerde winst- en vermogenscijfers belangrijk beïnvloeden. Zo kunnen de winstcijfers heftig gaan fluctueren doordat de regels prescriptief zijn en bij de waardering veel vaker moet worden uitgegaan van marktwaarden. Daarnaast moet op grond van IFRS veel meer informatie worden opgenomen in de toelichting op de balans en winst- en verliesrekening.

Het lijkt wel of de gemoederen steeds hoger opliepen naarmate de datum van 1 januari 2005 naderde. Nu de Europese Commissie na veel vijven en zessen uiteindelijk IFRS - afgezien van enkele bepalingen - heeft goedgekeurd en de discussie over een eventueel uitstel tot 2007 in de kiem is gesmoord, dienen zich weer andere kwesties aan. Zo is de laatste tijd veel discussie over de mate waarin informatie over de consequenties van de overgang naar IFRS als koersgevoelig moet worden aangemerkt. Dit is van belang omdat op grond van de beursregels en ten behoeve van het goede functioneren van de kapitaalmarkt, koersgevoelige informatie onmiddellijk moet worden gepubliceerd.

De bedrijfseconomische theorie zegt dat alle publiekelijk beschikbare informatie zonder vertraging en op een correcte wijze in aandelenkoersen wordt verwerkt (efficiënte markthypothese). Het maakt daarbij niet uit op welke manier die informatie is 'verpakt'. Met andere woorden: de toegepaste verslaggevingsregels en de wijze waarop transacties en waardemutaties in de financiële verslaggeving worden verwerkt hebben geen invloed op aandelenkoersen. Dit idee, dat de markt 'door de

cijfers heen kijkt', vindt brede steun in empirisch onderzoek.

Aandelenkoersen zijn gebaseerd op de verwachtingen van de markt ten aanzien van toekomstige kasstromen. Dit betekent dat als de toepassing van IFRS gepaard gaat met wijzigingen in de economische beslissingen van ondernemingen, er sprake is van koersgevoelige informatie die onmiddellijk naar buiten moet worden gebracht.

Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan wijzigingen in de wijze waarop en de mate waarin krediet-, rente- en valutarisico's worden afgedekt. Of aanwijzingen in pensioen-, optie- of aandelenbonusregelingen die de verwachte kasstromen van ondernemingen, of de zekerheid waarmee ze kunnen worden ingeschat, belangrijk kunnen beïnvloeden. Overigens kan de overgang naar IFRS ook leiden tot (ongewenste) kasstroomeffecten als gevolg van bijvoorbeeld veranderingen in de hoogte van dividenduitkeringen of het niet meer voldoen aan solvabiliteitsratio's die met banken zijn afgesproken. Dit soort effecten is echter te voorkomen door gemaakte afspraken tijdig aan te passen.

De vraag doet zich voor of ook koersgevoelige informatie vrijkomt als de overgang naar IFRS een puur boekhoudkundige exercitie is, zonder enige invloed op de operationele gang van zaken. Het antwoord op deze vraag is niet met een duidelijk 'ja' of 'nee' te beantwoorden, maar

hangt af van de gevolgen van de kwaliteit van de informatieverschaffing. Als de informatie een betere inschatting van de toekomstige kasstromen mogelijk maakt, zal zij als koersgevoelig kunnen worden gekwalificeerd. Bijvoorbeeld doordat zij gedetailleerder is of beter vergelijkbaar met andere ondernemingen. De koersgevoeligheid is hier echter niet zo evident, omdat er geen sprake is van directe kasstroomeffecten, en omdat externe factoren in belangrijke mate de snelheid bepalen waarmee de markt de 'nieuwe' informatie absorbeert. Bij dit laatste kan worden gedacht aan de huidige publieke discussie over de gevolgen van IFRS en de omstandigheid dat in 2005 het gehele beursgenoteerde bedrijfsleven overstapt op IFRS. Om de overgang naar IFRS soepel te laten verlopen is het van groot belang dat ondernemingen zo transparant mogelijk zijn over de gevolgen daarvan. Shell en Philips hebben de markt hierover uitgebreid geïnformeerd en daarbij expliciet aangegeven dat er geen directe kasstroomeffecten zijn. Dit voorbeeld verdient navolging, zij het dat ondernemingen bij de informatieverschaffing de nodige zorgvuldigheid moeten betrachten. Het is immers nog steeds niet geheel duidelijk hoe sommige IFRS-bepalingen moeten worden toegepast of geïnterpreteerd, waardoor het naar buiten brengen van cijfers eerder verwarrend dan verhelderend kan werken. Dit maakt dat met de invoering van IFRS in sommige gevallen niet alleen een koersgevoelige maar ook een gevoelige koers wordt gevaren.

Noot

* Ruud Vergoossen is voorzitter van het directoraat Vaktechniek van Ernst & Young Accountants en hoogleraar international financial accounting aan de Universiteit Maastricht.

'Of ook koersgevoelige informatie vrijkomt als de overgang naar IFRS een puur boekhoudkundige exercitie is, is niet met een duidelijk 'ja' of 'nee' te beantwoorden.'

Uitslag webstelling

De invoering van IFRS zal, vooral door de subjectiviteit van het concept fair value, leiden tot kritiek op accountants.

	RA	Student	Overig	Totaal
Eens	43	34	11	88
Oneens	8	9	6	23

Een flinke respons, maar met vrij weinig toelichtingen. Wellicht komt dat door het wat technische karakter van het onderwerp. Een van de aanleidingen voor de stelling was de opmerking van AFM-bestuurder Paul Koster in het Financieele Dagblad dat IFRS "de grootste bedreiging ooit" voor het accountantsberoep is. Koster verwacht dat accountants met name zullen worden aangesproken op de zogenaamde *impairment-test*. Maar ook anderen maken zich zorgen, bijvoorbeeld Roel Nagelmaeker in 'de Accountant' van november 2004 (Opinie).

Een kleine tachtig procent van de webstemmers deelt die zorgen. RA's zelf zijn nog iets 'benauwder', ruim 84 procent stemde 'eens'. Een toelichting: "Fair value is op zich een leuk principe. Echter, de toepassing is niet gebonden aan strakke uitgangspunten en daardoor als het ware fraudegevoelig en derhalve geen geschikt principe voor toepassing in de jaarrekening". Een ander: "Alhoewel het de verantwoordelijkheid van het management is om tot een juiste waardeinschatting te komen, zal de accountant toch als mikpunt van kritiek aangesproken worden."

Nog een reactie: "Het concept fair value verlangt voor de waardering van bepaalde activa de inschakeling van specialisten/niet-accountants, waardoor de accountant gedeeltelijk de greep op de controle zal verliezen. Een voorbehoud van de accountant, op grond van zijn gebrek

aan voornoemde specialistische kennis, zal moeilijk aan het maatschappelijk verkeer zijn te verkopen. Vooral indien er onjuistheden zijn geconstateerd."

Toch hebben bij de commentaren - niet bij de stemmen zelf dus - de optimisten de overhand. "Natuurlijk zal ook IFRS leiden tot kritiek op accountants", schrijft iemand. "Er is maar weinig te verzinnen dat niet zal leiden tot kritiek op accountants. Een andere vraag is: nou en? Het fenomeen verwachtingskloof is niks nieuws voor het beroep, en ook hier zal het even tijd kosten voor de buitenwereld weer begrijpt hoe het werkt, en voor de accountant weer begrijpt wat de buitenwereld precies van hem wil. Subjectiviteit in de verslaggeving is niets nieuws, zeker niet in ons deel van de wereld, waar 'getrouw beeld' en 'inzicht' zwaarder wegen dan het volgen van regel x, y of z. Kortom, geen koudwatervrees!"

Een ander ziet zelfs grote voordelen aan de 'subjectiviteit' en de kritiek die dat zal geven: "Misschien is deze kritiek juist een mogelijkheid tot verbetering van het imago van de accountant. Het wordt weer een vak om een oordeel te geven, geen pure gegevensgerichte controle!"

De kritiek is dus niet erg: zolang er maar serieus naar wordt geluisterd."

